

genoemd (houten ledikant, enz.) heb ik dan ook inderdaad getroffen. Ik vond dit zoo vanzelf sprekend, dat ik het niet in het bijzonder in mijn artikel heb vermeld. Om te voorkomen, dat stroomlissen de hartstreek zouden kunnen passeeren, wordt er tevens angstvallig voor gewaakt, dat geen overtollig zout water, waarmede de slapen worden ingewreven, langs den hals van den patiënt afloopt.

Wat den transformator betreft, heb ik mijn licht opgestoken bij een electro-technisch ingenieur hier ter stede. Deze was het met de technische uiteenzettingen van collega LIGTHART eens, doch hoewel gewenscht, achtte hij het aanbrenge van een transformator met goed gescheiden primaire en secundaire wikkeling geenszins volstrekt noodzakelijk 1). Bij de door mij getroffen maatregelen om patiënt en personeel te isoleeren waren, naar zijn meening, geen ernstige gevaren te duchten. Ik heb dan ook geen aanleiding gevonden het toestel voor verder gebruik af te keuren. De gunstige ervaringen tot dusverre geven evenmin hiertoe aanleiding. Ook een „goed” electroshocktoestel kan gevaar opleveren. Mij is een geval van een collega bekend, die door een fout in het toestel een patiënt 6—7 shocks achter elkaar gaf, wat deze bijna het leven kostte. Hoe ingewikkelder men een apparaat maakt, hoe meer kans er op stoornissen bestaat!

Ik dank collega LIGTHART voor de door hem gegeven aanwijzingen, die voor mij aanleiding waren, de reeds getroffen veiligheidsmaatregelen nog eens extra te controleeren.

Soerabaja, 3 Maart 1947

C. KAPSENBERG

DOKTERSASSISTENTEN

In het *Tijdschrift* van 22 Februari l.l. schrijft de hoofdredacteur over „Dokters-assistenten”. Weet hij echter wel, dat in werkelijkheid de toestand veel erger is dan hij beschrijft? Trouwens het feit, dat er zoo'n zoogenaamde „wilde” opleiding bestaat beteekent, dat er vraag is naar de producten ervan en spreekt al boekdeelen. Plaatst men een annonce dan verbaast men zich erover wie zich voor deze functie durven te komen aanmelden, bij voorbeeld ex-winkeljuffrouwen met vrijwel alleen lagere-schoolopleiding, en men verbaast zich nog meer, wanneer blijkt, dat deze dames reeds ervaring bij een collega hebben opgedaan. Bij nader onderzoek blijkt nu, dat deze stadscollegae eigenlijk te veel verantwoordelijkheidsgevoel hebben voor den modernen tijd, zij willen namelijk niet adviseeren zonder patiëntenonderzoek, hetgeen zonder assistentie echter te veel tijd kost. Een heel klein deel kan zich slechts de luxe van een volwaardige assistentie veroorloven en... een groot deel behandelt volgens eigen waarneming en gegevens van gemeente-artsen en controleerende collegae de patiënten zonder onderzoek en soms zelfs op afstand! En voor het platteland: Hoeveel apotheekhoudende artsen kunnen een gediplomeerde assistente bekostigen? Slechts een heel klein percentage.

Honselersdijk, 7 Maart 1947

A. VAN DUUVENDIJK

EEN DRINGEND BEROEP OP ONZE SEMI-ARTSEN

In het *N. T. v. G.* 91, I, 5, heeft dr. KLINKERT een beroep gedaan op de semi-artsen naar aanleiding van de klacht, dat zij geen haast zouden maken met afstudeeren. Op een schriftelijke vraag van een Kamerlid betreffende dit verschijnsel heeft de Minister van Onderwijs onlangs medegedeeld, dat het gesignaleerde euvel niet, althans niet in belangrijke mate, voorkomt.

Als voormalig Utrechtsch student heb ik bij een aantal kennissen geïnformeerd of zij ook een semi-arts kenden, die zijn studie niet afmaakte ten einde zich aan zijn verplichtingen te onttrekken. Niemand kon mij een naam noemen. Aangezien de ondervraagde personen tezamen met mij ten minste een 150-tal doctorandi, semi-artsen en pas afgestudeerde artsen kennen en het volkomen willekeurig gekozen studenten betreft, meen ik dat de gevolgtrekking gerechtvaardigd is, dat in Utrecht de gewraakte gedragslijn, zoo ooit, uitermate zelden wordt gevolgd.

Ten einde mij een statistischen indruk te verschaffen omtrent het afstudeeren van artsen ben ik de gegevens nagegaan, welke verwerkt zijn in de rubriek

1) Een dergelijke transformator is hier trouwens niet te krijgen.

Personalia. Daarbij ben ik mij wel bewust, dat dit een zeer gebrekkig onderzoek is. Systematisch vergelijken van doctoraal-, semi-arts-, en arts-examens sinds bij voorbeeld 1 Januari 1941 zou een veel precieser resultaat geven, doch — althans voor mij — brengt dit vrij belangrijke moeilijkheden mede.

In het Noodnummer van 25 Augustus 1945 zijn voor het eerst na de bevrijding weer opgenomen namen van tot arts bevorderden. Tot en met de in het nummer van 8 Maart 1947 genoemden bedroeg hun aantal: Amsterdam 169, Eindhoven 26, Groningen 111, Leiden 213, Utrecht 201, tezamen 720.

Ter vergelijking diene het aantal afgestudeerden genoemd in den jaargang 1942, als zijnde naar mijn meening het beste vergelijkingsmateriaal van voor de sluiting der universiteiten. Het bedroeg: Amsterdam 179, Groningen 57, Utrecht 122, tezamen 358.

Indien wij aannemen, dat zonder de universitaire moeilijkheden het afstudeeren op gelijke basis als in 1942 heeft plaats gevonden, dan zouden in de ruim $2\frac{1}{2}$ jaren, dat de universiteiten geen artsen hebben afgeleverd $2\frac{1}{2} \times 358 = 895$ artsen zijn klaar gekomen. Passen wij een gelijke berekening toe voor de sinds 25 Augustus 1945 verstreken periode van 1 jaar en 28 weken (dat is tot en met 8 Maart 1947), dan zouden afgestudeerd kunnen zijn 551 artsen. Afgestudeerd zijn er 720 of 169 meer dan als „normaal” is berekend. Van den tijdens den oorlog ontstanen achterstand van 895 is dus slechts een klein gedeelte — te weten — 169 ingehaald en de achterstand bedraagt dus nog 726. Dit cijfer wijst in de richting, dat er toch iets mis zou zijn met het afstudeeren. Immers velen hebben hun studie clandestien voortgezet en er zijn er, die in 1940 hun studie begonnen zijn en reeds in 1946 hun artsdiploma behaalden. Toch moet men naar mijn meening dit niet zoo heel erg hoog aanslaan. Mijn indruk is, dat de overgrootste meerderheid $2\frac{1}{2}$ tot 3 jaren in haar studie is achteruitgezet. Er zijn dan ook nog studenten, die, zonder tot de uitgesproken recidivisten te behooren, hun studie in 1936 begonnen zijn en pas dit jaar arts-examen zullen doen. Ik hecht de meeste waarde aan mijn ruwe enquête, die aantoonde, dat men in Utrecht de studie regelmatig voortzet en regelmatig examen doet.

Dat dit ook aan de andere universiteiten het geval is zou misschien volgen uit de verhoudingscijfers van het aantal in Groningen afgestudeerde artsen tot het totale aantal afgestudeerden. Bedroeg dit in 1942 15.9 pCt., na de bevrijding was dit 15.4 pCt., dus nagenoeg gelijk. Voor Utrecht en Amsterdam hebben deze cijfers geen zin, omdat deze universiteiten in 1942 tevens veel Leidsche studenten tot zich getrokken hebben, die na de bevrijding voor een zeer groot deel weer naar Leiden zijn teruggekeerd. Zou nu de studielust aan andere universiteiten dan de Utrechtsche belangrijk lager liggen, dan zou het verhoudingscijfer van Groningen gedaald moeten zijn, omdat Utrecht dan relatief meer artsen zou hebben afgeleverd. Laatstgenoemde cijfers wekken dus het vermoeden — maar meer ook niet — dat de verhoudingen aan alle universiteiten nagenoeg gelijk zijn.

Ik kom dan ook tot het besluit, dat men de generatie van aanstaande artsen ten onrechte verdenkt van onoirbaar gebrek aan gemeenschapszin. Ik hoop dat zij, die door hun moeilijkheden zich onder meer verbitterd keeren tegen de aanstaande collegae, overtuigd zullen worden, dat dezen geen blaam treft. Bovendien mogen zij bedenken, dat ook deze jongere menschen dikwijls reeds zwaar gedupeerd zijn. Een studieverlenging van 2 tot 3 jaren beteekent toch ook 2 tot 3 jaren later inkomen, hetgeen in de toekomst niet meer in te halen is.

Utrecht, 13 Maart 1947

Mr. E. W. HOENDERS, arts

HERPES ZOSTER EN VARICELLEN

Naar aanleiding van het ingezonden stuk van collega J. FONTEIN in het *Tijdschrift* van 15 Maart j.l., wil ik ook op een paar gevallen wijzen uit de practijk.

I. Jaren geleden kreeg mevr. A. herpes zoster aan hals en schouder (links) na een operatieven ingreep aan haar hand, waarbij supraclaviculaire anaesthesie van den plexus brachialis was verricht. Het zoontje van 2 jaar kreeg daarop water-